

Др. Фріц Адлер.

Промова на суді.

(дня 18 мая 1917 р.)

(Продовжене).

В давніших часах не було батьківщин, тільки держави. Від 70 рр. став живим у буржуазії ідеал національної держави, а Австрію стали вважати таким робом як пережиток старих часів, по якій сподівалися, що вона з часом розпадається на національні держави. Сій ідеї батьківщини як національної держави протиставляють нову ідею батьківщини, яка не мала на увазі націю, тільки певний господарський обшар. Буржуазія має інтерес в удержанні Австрії як господарського обшару. Вона має інтерес не тільки в Австрії, але в основано більшій середньо-європейській державі, розуміється, на чолі з прусським королем, в якій склад входив також і Австрія. Ідеалом її не є більше національна незалежність тільки національного пановане. Їм не вистарає класове пановане буржуазії над пролетаріатом, але вони хочуть створити державу від Берліну до Багдаду, в якій панували б німецький народ, себто німецька буржуазія. Але вже на початку війни спостережено, що сей господарчий момент набирав на значно також і у інших націй. Ми могли пр. побачити, що також у Чехів господарче з національним попарком в конфлікт. Переміна поняття батьківщини доконала ся також і в соціалдемократії. Коли Бебель нападав на Бісмарка, то не тільки тому, що він збудував німецьке царство на місці німецької республіки, але також тому, що він збудував Прусію-Німеччину на місце Великої Німеччини, за яку тоді боролась німецька демократія в спілку з робітничою демократією. Так отже бачимо в сій війні, що і робітництво не зберігає сей національний принцип. Соціалдемократи поклоняються сій нині імперіалістичним думкам і борять ся за програму, яка не бориться німецької національної держави, що відповідала би обороні нації Французами або Бельгіями, але цілість німецької держави, включно з колоніями. Був навіть період в війні, коли ставлено ся чисто на становище сили, коли запропоновано інтернаціональне становище соціалдемократії і говорено про стратегічні обмеження. Були такі соціалдемократи, котрі йшли так далеко, що віддавали себе просто завоюванням політиці імперіалістичної буржуазії. З такими словами державного прокуратора я не маю нічого спільного. Я не кажу, що бути Австрією — се шось, що одушевлює. Я вважаю се судбою, яку належить зносити, судбою тим більше, коли має ся за керманіа держави такої Штірії. Партия завісгди визнавала засаду, що Австрія — або буде державою народностей, або її не буде і вона покладає дійсно багато праці задля поширення свідомости демократії в сій державі. Я не знаю, що стане ся з сею державою в сій війні. Ми мусимо завісгди рахувати ся з обома випадками а я не пособляв жадно з них, ставляючись на становище найістислішої неутралности супроти Австрії. Справа соціалізму, говорив я се завісгди, се далеко більша справа як справа якогось хвилевого твору, як те, що би звязувати і компромітувати судбу соціалізму з судбою держави. На жаль, так думають дійсно деякі мої бувші приятелі? Як же маю претензії, щоб мене називали патріотом, так мущу теж застеретти ся проти того, щоб мене вважали антипатріотом і особливо, коли хочуть о причину, що велла мені виконати мое діло. Певна річ, Австрія грає в мотивовану мою діла роллю. Але не державна, тільки моральна екзистенція Австрії.

АВСТРИЙСКИЙ ДУХ

е тим, що відіграє роллю.

Ще в гімназії було мені ясно, що найбільшим гріхом, таким, що його не можна простити є гріх проти духа, то є звичайний гріх в Австрії. Коли ви хочете зрозуміти мій вчинок і все, що його спричинило, то у всіх ваших розважуваннях мусить проходити червоною ниткою, що обурене і опір проти сього гріха стоять на перешкоді кождому мужньому виступови в Австрії. Ми живемо в державі яку колись за часів протиреформації огнем і мечем зроблено католицькою. Австрія є державою, в якій має ся погорда для переконання людини, державою, в якій ніколи не узнаєть ся, що одиниця повинна поступати після свого переконання. Се-та державна метерніхівського духа, що перед 1848р. зіпхав Австрію на становище Росії, що кнебловала вільне слово, що би плекати у населення рабські думки. Се та держава, де невідлучно є лядське думане доведло всі круги населення до таких виників, на які я дивлюсь як на палючу ганьбу. Я навів вже, що Гохенбургер говорив в 1898 р. а що він описав як міністер робив. Се виступлене від вської вірности переконанням, ся безпринципність є тим, що вила мені найбільшу ненависть не проти Австрії як державного твору, але проти Австрії як морального витвору, проти австрійського духа упідлення. Сей австрійський дух існує скрізь і між усіма націями, усіх він обезчестив, і в усіх він плекав нарушуваче закона. Се дух того Люгера, що сказав:

"На що людині потрібна програма!" Все в політиці — інтерес а він не має жадного переконання."

І коли ви хочете зрозуміти, що мене суди привело, так се є той факт, що сей дух брехні знайшов собі доступ до моеї партії, що його репрезентує Др. Карло Реннер, який собою нікого иншого не представляє як Люгера соціалдемократії. Він впровадив в нашу партію духа зради принципам і лицемірство, за що завісгди треба буде соромити ся. В усій тій крізі я уживав всеї своєї енергії на те, що би відкрити болото, що бризгало від тих політиків на все те, що виповняло усю мою душу. Я робив заходи, відійти і поставити себе явно в противенство до тих, що зрадили духа партії. Се внутрішня пружина моего діла. Се був протест — один з протестів проти сього духа, що втиснув ся до партії. Я не такий наївний думати, що в політиці належить грати в отверті карти. Мені була завісгди осяжкою груба політична боротьба. Я ніколи не послугував ся брехнею, ні підступом, однак нікому не робив засаду з сього, коли він в політичній чи дійсній війні брав ся за підступ. Я не фанатик правди. Але я вимагаю, що би з собою бути чистим, що би самому мати ясність, після яких принципів ділати. Є також компроміси між принципами а політична партія не повинна ділати після чужих принципів, тільки після власних. Ми дожили до того, що австрійська соціалдемократія поступила після німецьких національних принципів, які заступає Ляйтнер, Пернерсторфер, Гартман, для котрих найвищим законом не є інтернаціонал. Ми дожили до того, що партія давала на себе впливати людям як др. Реннер, для котрих найвищим принципом є австрійська держава. Я маю найбільшу пошану для Пернерсторфера, котрий є чесним, отвертим німецьким націоналом. Я нічого не маю проти переконання, я тільки

МАЮ ПОГОРДУ ДЛЯ АВСТРИЇ,

що вибирає собі на предсідателя політичного противника. Я можу се розуміти, що Ляйтнер стоїть на чисто національному ґрунті. Не відмовляю йому тому пошани. Але що с.д. партія, яка по своїй програмі є інтернаціональна і до котрої великі маси признають ся, що ся партія дозволяє на те, аби чоловік (Ляйтнер), що є німецьким націоналом і офіційном заграничного уряду в Берліні, шоденно робив собі заграничну політику в "Arbeiter Zeitung", се є цілком друга ситуація. І вона ускладняє ся, коли якийсь др. Реннер з половинних аргументів куде аргумент демагогії. Бо так треба дивити ся на те, коли др. Реннер по демагогічному перепачковує своє внутрішнє переконане австрійства до партії як правдиві інтернаціональні принципи. Що партія згубила чесність супроти самої себе, се є те велике питане, о яке ходило і яке привело мене суди.

Коли державний прокуратор каже, що я був цілком ізольованим в партії, то мущу супроти сього сказати, що всю ту погорду, яку маю для австрійської системи; мала теж більшість партійної управи, в якій знайшов ся тільки один чоловік, що оправдував самоволою а ним був др. Реннер. Однак його не можна робити мірилом партії. Може ходити тепер про те тільки, що я був ізольований що до атентату, що до тероризму. Державний прокуратор заключає се з сього, що я про се з ніким не говорив. Але ж се мало свої добрі причини. Я не хотів про се говорити, бо не хотів обтяжувати моїх приятелів відповідальність, яку я тільки сам поносив, і що не бажав виставляти їх на карні переслідування. Що атентат належить розуміти, се показав в своїй статі Мартов в "Neues Leben" (півмісячник для соціалістичної освіти в Берліні), котрий виловив ясно мотиви. Вєсь їх думок є для сеї людини зрозумілий, бо він є дійсним соціалдемократом і жив довго в Австрії, аби розуміти нужду сеї держави.

Коли я повинен представити ситуацію з жовтня 1916 р., то з одного боку дуже тяжко, бо за сих сім місяців повстав цілий світ. З другого боку й легко, бо в сьому часі світ в своїй зміні зблизив ся до моего світогляду. Много, що тоді вважалось абсолютною ісєнттніцею, нині є загальним добром. Погляньте тільки, з якою погордою говорив державний прокуратор про інтернаціоналістів в своему обжалованю. Інтернаціоналізм, що, по його словам, просто зметено, нині підняв ся на своего курсі. Він став просто надією пануючих в Австрії. І коли державний прокуратор закидає мені, що я в Швайцарії повертав ся

В КРУГАХ ПЕРЕВОРОТНИКІВ

то як раз нині шукає товариства сих непереворотників граф Чернін. Се ті переворотники, що мають нині певний вплив в Росії і на котрих покладає ся надія на мир. Я не кажу, що ся мета до мені симпатична, що тепер ціляють ся просто сих людей, і що наші австрійські партійні товариші ідуть в Штокгольм не тому, що вони остали інтернаціоналістами, тільки що вони як офіційні представники соц. дем. партії разом з правительственными соціалістами в Німеччині ідуть в Штокгольм як комвожери заграничного міністерства. Меншість партії як є Австрії, де вона дуже мала, так з Німеччини, де вона досить велика, не буде в Штокгольмі заступлена;

але що про сю меншість будуть говорити, се вже зробить ваш засуд. Бо справжнім привітом з Австрії на штокгольмську конференцію, котрий буде рівночасно засудом Австрії, се буде засуд смерті, який на мене видадуть.

Акт обжалованя твердить, буди то я мав кликнути: геть абсолютизм! хочемо мира! Сього оклику не чув ні один свідок. Я хотів демонструвати за мир без відшкодовань і без анексії. Але коли я сказав би се в сій салі перед семи місяцями, мене вважали би дураком. А нині се домагане є предметом праці нашого правительства. 23 жовтня не було ні сліду по конституції а нині стоїмо перед скликанем парламенту. Його-ж konieczність признаєть ся цілком

ЗА РЕВОЛЮЦІЙНУ ТАКТИКУ.

Через усе мое жите був я революціонером. Політику діяв вважав я тільки як засіб революції а не революцію фразою політики дня. Колиб я перед семи місяцями говорив про революцію, мене-б висміяли, що хтось може думати про революцію в війні а оборонець зі слухністю говорив би про психіатрію. А нині російська революція святкуєть ся не тільки в "Arbeiter Zeitung" але також і у "Fremdenblatt". Певна річ, панове завісгди одушевлялись свободою за границею а нині бачимо, що також і "Arbeiter Zeitung" мріє про революцію в Росії.

Коли державний прокуратор говорить про осередок, з якого я вийшов, то думаю, що для вас тяжко виробити собі погляд на се, бо се цілком инший світ, в якому я жив, як той, в якому ви привикли жити. Дозвольте мені зробити порівнане. Первісно думали, що земля є осередком пунктом світа, довола якого відбувають свій рух сонце й зізвди. А коли Коперник сказав, що рухаєть ся земля, вважали його перш усього божевільним. Коли однак з сям не пішло, поставлено його перед інквізичний суд, що тоді виконував справи суду оборони краю... (пресідатель перериває). Нині при тверезому розгляді можна сказати, що в певному змишлі обоє мають рацію, відповідно до того, чи хто стоїть на землі, чи поставити ся на сонце. Оба погляди є логічно можливі, хоча неможливо їх погодити з собою. Можна завісгди аргументувати тільки з певного становища. Ви привикли, опираючись на землі, бачити тільки траншеї війни народів а я, о скільки політично думаю, вую надію покладаю на ті

ФРОНТИ КЛАСОВОЇ БОРОТЬБИ,

що в світі теж існують. Коли отже аргументу-

єть ся зі становища війни народів, то доходить ся до інших поглядів і легко можна сказати: Ти божевільний! Коли однак кождий бачить, що се не має успіху, тоді кричать до мене: Ти злочинец! Ти наемник ворогів! Але я і мої приятелі з Німеччини не менше є помічниками антанту як і наші приятелі у Франції, Росії, Румунії, Італії, що заступають інтернаціональну думку, помічниками центральних держав. Сю аргументацію береть ся з цілком иншого світа. Але-ж се ріжниця, чи на світ дивити ся зі становища мурів, що ділять народи, які збудувала війна, чи зі становища тих розділюючих мурів, які я завісгди вважав рішаючими, що ділять суспільство на гнобителів і гноблених. Ми соціалдемократи завісгди до війни дивились на світ зі становища класової боротьби і все инше підпорядковували йому. Ми вважали інтернаціональну думку за найвищу; але тепер бачимо, що є люди, які кажуть, що треба змінити становище: в часі мира класова боротьба, у війні — боротьба народів. Зміна становища відповідно до конюнктури є для Австрії дуже приманчива. Але коли навіть оба становища є рівно слушні і те, що відносить ся до землі і друге, що відносить ся до сонця, то оба не є рівновартні. Б о зі становища Коперника почав ся розвиток усього природничого знаня а становище боротьби народів, конкуренційної боротьби імперіалізмів, се веде світ до загуби, до голоду, нужди, знищення, воно не веде людськості до вишшого розвитку, бо воно тільки з сього виходить, аби одна група в світі панувала.

Чи Англія має бути володарем світа, чи Німеччина, нові війни будуть, але

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

є вище, бо з ним вьажеть ся будучність людського роду, думка про людськість. Ми завісгди казали: ведучи класову боротьбу пролетаріату, заступаємо справу людськості. Коли кажу про людськість і поступ людськості, то вказую на конгрес в Базелі (1912), що хотів перешкодити війні, проголошуючи: пролетаріат є свідомий того, що в сьому моменті є він носителем усеї будучности людськості. Ся думка про людськість робить класову боротьбу пролетаріату вишсєвартного. І саме сю думку зрадили на початку війни соціалпатріоти. Перед 1-им мая ви могли читати про сю думку в "Arbeiter Zeitung". Але що мене відріжляє від інших соціалдемократів се те, що я сю думку, яку "Arbeiter Zeitung" від 3-ох тижнів пропагує, також і в міжчасі усеї війни пропагував і на ній твердо стояв. (Дальше буде).

ПРО СОЦІАЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ.

Відомо, що соціалісти-революціонери тішають ся тепер великою популярністю як в цїлій Росії, так і у нас на Україні. Нечуваний зріст політичної ваги революційного пролетаріату штовхнув в ліво широкі кола міської дрібної та почасті середньої буржуазії — невиразність партійної ідеології (світотгляду) с.р-ів допомогла цим колам заповнити їхні лави. За тиранія класових противенств в селянстві та привабилів (утопійні) обіцянки в земельній справі сприяли успіхові с.р-ів, як серед заможнішого, так і серед біднішого селянства. Так утворила ся та есерівська "сила", котру тепер бачимо. Як же впливає цей теперішній склад партії на її характер? Цього питання торкаєть ся в звязку з перемогами с.р-ів на московських виборах т. Керженцев в "Новой Жизни".

"Стихийна тяга до с.р-ів, каже він, захопила ріжноразні кола людности, що нічого спільного ані з революційним рухом, ані з соціалізмом не мають. Не тільки московська обивательська маса пристала до с.р-ів, за їхнім прапором йде безперечно й переважача більшість селянства. Цей небувалий зріст партії позначаєть ся перш за все на її надзвичайному розрідженню, розбавленню. Колишня невідмінність програми перетворюєть ся тепер в цілковиту хаотичність партійної ідеології. Нові с.р-и, що допирли привернули до партії, своїми виступами на місцях нагоять жах на провадарів партії.

С.р-и перетворюють ся на партію "настрою", в своего рода трудовиків першої Думи,

що ґрунтуєть ся на занадто перістому соціальному складі. В часи, коли всі стали християнами, счезло християнство. В дні, коли кождий проголошує себе с.р-ом, надходить кінець партії та її колишні революційні лозунги. На наших очах, с.р-и перетворюють ся в трудівничу партію селянства та дрібно-городського міщанства з безперечно демократичною програмою, але з дуже опортуністичним та невиразним розумінням та розв'язанням соціалістичних проблем (питань) нинішнього часу.

Думкам автора треба признати повну слушність. Ріжноразність складу партії с.р-ів разом з яскраво зазначеною її дрібно-буржуазністю (що, звичайно, не виключає її демократичности) у нас на Україні виявляєть ся не в меншій мірі, ніж на Московщині. А може й в більшій: на скільки наш селянин, втягнений в круговорот капіталістичного господарства, близький по своєму соціальному обличчю до типу дрібного буржуа, ніж напівголодний, вихований в умовах напівнатурального хазяйства, селянин московський. Отже, мусимо з особливою увагою поставитись до остаточної снів автора, що

"успіхи партії соціалістів-революціонерів та її майбутня більшість в Установчих Зборах (ми б сказали — взагалі їх майбутнє значіння в громадському житті) з особливою силою висуває перед революційною соціал-демократією питання про як найкраще зміцнення партії пролетаріата в єдиній організації, котра справді представляє силу, що йде під прапором соціалізму."

"Роб. Газета."

ПОЗІРІ! ТОВАРИШІ ПОЗІРІ!

Дешева нагода!

Маю на складі і продаю портрети двох найславніших наших соц. писателів і теоретиків соціалізму: Карл Маркс величини 16х20 гарно викінчена робота, по \$2.50 з пересилкою; Фредерік Енгельс тої самої величини, по \$2.50 з пересилкою. Символ Російської Революції, величини 14х17 в кольорах, по \$1.25 з пересилкою.

Картки з того самого образу по 13цт. з пересилкою.

Пишіть і замовляйте:

Peter Kowalyszyn,

Box 64,

HAMILTON, ONT.

Замовлення без посланки належитості не важні.

ВЖЕ ВИЙШЛА З ДРУКУ ДАВНО ОЖИДАНА КНИЖКА ФІЛЬОСОФІЯ ШТУКИ яка є відчитом французького професора Г. Тена в Парижу. Книжка ся дає великий науковий матеріал в справі штуки, в якій спосіб она розвивулась.

Тут говорить ся про цілу історію людства, его розвиток і т. д. В сій книжці говорять ся про грецьку цивілізацію і старинну різьбу, про статуї старинних богів зроблених з металу, міді і т. д.

В ній говорять ся про людське жите тисячі літ перед Христом доводячи до найновішого часу; про цивілізацію нинішніх часів, про штуку музики і малярства; про французьку революцію і т. д.

Книжка ся має 128 сторін, друкована на найліпшій папері і коштує всього 50 центів.

Пересилку ми оплачуємо сами.

Для книгарень і продаців звичайний книгарський опуст. Пишіть скоро і памятайте на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA
405 Queen St. West.
Toronto, Ont., Canada.